

Obsesif-kompulsif bozukluktaki bellek sorununu anlamada tepki hızı ve üst bilişsel kararların rolü

Metehan Irak¹, Volkan Topçuoğlu², Tamer Numan Duman³, Can Soylu¹, Merve Özger Arslan³, Axel Würz², Sevcan Aktaş⁴, İlknur Yaren Pala⁵

¹Bahçeşehir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, ²Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Bölümü, İstanbul, Türkiye, ³Ankara Şehir Hastanesi, Psikiyatri Bölümü, Ankara, Türkiye, ⁴Bahçeşehir Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ⁵Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Obsesif-kompulsif bozukluğa (OKB) sahip bireylerde olaysal belleği içeren görevlerde kontrollere göre daha düşük performans gösterdiği ortaya konmuştur. Diğer yandan klinik ve deneysel gözlemler OKB'li hastaların üst bilişsel kararlarında sorun olduğunu göstermiştir. Önceki çalışmalarda bellek görevlerinde OKB ile ilintili olmayan uyarıcıların kullanılmaması bu konuyu aydınlatmada yetersiz kalmıştır. Bu çalışmanın amacı belirti ilişkisiz uyarıcılar kullanarak OKB'de olaysal bellek performansını ve bu performansa dair üst bilişsel yargıları sağlıklı kontrollerle karşılaştırmaktır. OKB'li hastaların öğrenme kararları ve bilme hissi kararları kontrol grubuna göre anlamlı olarak düşüktür. Tanıma performanslarında OKB'li bireyler daha düşük performans göstermiş aynı zamanda OKB grubunun tepki sürelerinin özellikle bilinmedik uyarıcılar için daha uzun olduğu bulunmuştur. Bu bulgular OKB'li bireylerin hastalıkla ilintili olmayan uyarıcılar söz konusu olduğunda da olaysal bellek performanslarında, buna bağlı üst bilişsel kararlarında ve bilgi işleme hızında bir sorun olduğuna işaret etmiştir.

GİRİŞ

Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB), hastaların yinelenen obsesyon ve kompulsiyonlardan yakındığı bir psikiyatrik bozukluktur. Obsesyonlar, çoğu bireyde belirgin sıkıntıya neden olan istenmeyen, tekrarlanan, kalıcı düşünceler olarak tanımlanır. Kompulsiyon ise obsesyonların sebep olduğu rahatsızlığı azaltmak veya olası tehlikeli bir durumu önlemek amacıyla gerçekleştirilen tekrarlayıcı davranışlar veya zihinsel eylemler olarak tanımlanmaktadır. Obsesif-kompulsif bozukluktaki bellek çalışmalarının sonuçları hakkında fikir birliği olmamasına rağmen OKB'li hastaların olaysal belleği içeren görevlerde daha düşük performans gösterdiği bilinmektedir. Öte yandan deneysel ve klinik gözlemler OKB'li hastaların üst bilişsel kararlarında sorun olduğunu göstermiştir. İlgili literatür incelendiğinde bellek görevlerinde OKB ile ilintili olmayan uyarıcıların kullanıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada belirti ilişkisiz uyarıcılar kullanarak OKB'de olaysal bellek performansını ve bu performansa dair üst bilişsel yargıları sağlıklı kontroller ile karşılaştırmak amaçlanmıştır.

METOT

Çalışmanın örneklemi 18-55 yaş aralığındaki OKB tanısı almış 55 kişi ile bu gruba cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş değişkenleri üzerinden eşleştirilmiş 44 sağlıklı katılımcıdan oluşmaktadır (Ort.=28.33). Hasta grubu İstanbul Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde ve Ankara Şehir Hastanesi'nde Obsesif Kompulsif Bozukluk tanısı almış farmakolojik tedavi gören hastalardan oluşmaktadır, bu gruba tanı konulması ve şiddetinin değerlendirilmesi için için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-5) ek olarak da Yale Brown Obsesif Kompulsif Ölçeği (Y-BOCS) uygulandı. Kontrol grubundaki katılımcılar, Maudsley Obsesif Kompulsif Envanteri (MOCI) puanlarına ve DSM-5 için Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID-5) ile taranarak herhangi bir psikiyatrik bozukluk tanı ölçütü bulunmayan kişiler olmalarına dikkat edilerek çalışmaya alındı. Bunlara ek olarak çalışmanın tüm katılımcılarına Beck Depresyon Envanteri, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, Üst-Biliş Anketi-30 (MCQ-30) ve Bilinçli Farkındalık Ölçeği (BİFÖ) uygulanmıştır.

Şekil 1. Deney diyagramı

Deneysel görev dört aşamadan oluşmaktadır; öğrenme, öğrenmeyi yargılamaya, tanıma ve bilmeyi hissetme aşamasıdır.

Katılımcılara ilk aşamada kelime ve manzara fotoğraflarından oluşan uyaran çiftlerini sunulmuş; daha sonra bunlara ilişkin hatırlama, tanıma ve bilme hissi (BH) ve öğrenme kararları (ÖK) içeren aşamalarından oluşmuştur. Hatırlanması istenen hedef fotoğraflarının yarısı bilindik (örn. Kız Kulesi) diğer yarısı bilindik değildir (örn. bir plaj fotoğrafı).

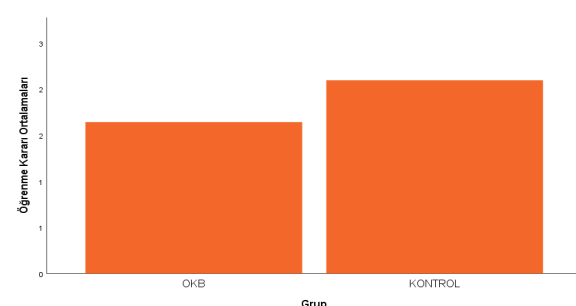
BULGULAR

İki grubun Beck Depresyon Envanteri, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, MCQ-30 ve BİFÖ, MOCI puanları arasında anlamlı olarak farklı olduğu görüldü.

	OKB		KONTROL		P DEĞERİ
	M	SE	M	SE	
BİFÖ	50,9	2,3	60,3	1,55	.001
MOCI	21,62	1,05	7,2	0,62	.000
BDI	19,93	1,6	9,05	1,2	.000
TAI	50,95	1,9	40,2	1,17	.000
SAI	46,06	1,4	35	0,91	.000
MCQ	75,8	2,5	65,1	2,06	.002

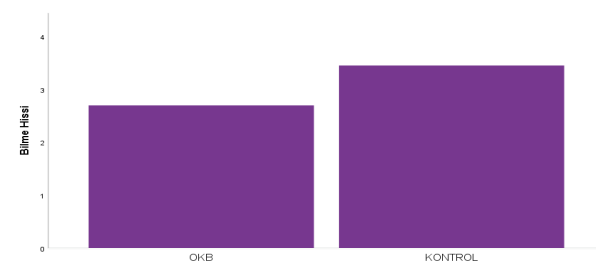
Tablo 1. Grupların ölçek puanlarına göre karşılaştırılması

Çok Değişkenli Varyans Analizi sonucunda öğrenme kararının OKB grubunda kontrollere göre anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur ($p < .001$).

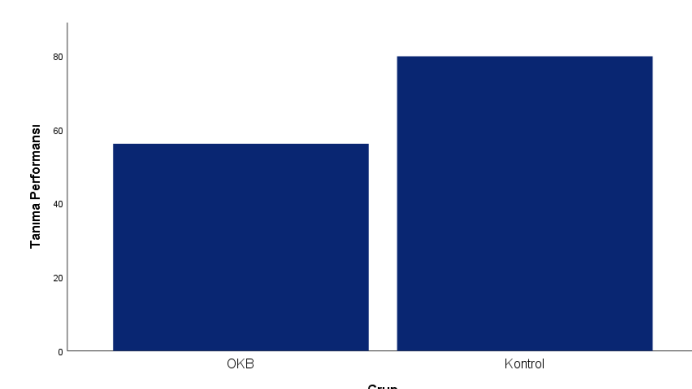

Şekil 2. Hasta ve kontrol grubunun öğrenme kararlarının ortalamaları (1: hatırlamıyorum, 2: emin değilim, 3: hatırlıyorum)

Bilme hissi kararlarına bakıldığında da OKB grubunun performansının kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur ($p < .001$).

Şekil 3. Hasta ve kontrol grubunun bilme hissi puan ortalamaları

Şekil 4. Hasta ve kontrol grubunun tanıma performansları

Tanıma performanslarında OKB'li bireyler daha düşük performans göstermiştir ($p < .001$).

Son olarak OKB grubunun tepki sürelerinin kontrollere göre daha uzun olduğu bulunmuştur, iki grup arasındaki bu fark bilinmedik uyarıcılar için daha fazladır.

SONUÇ

- Bu çalışmada OKB'li bireylerin hastalıkla ilintili olmayan uyarıcılar kullanılsa dahi kontrol grubundan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir.
- Bu sonuçlar OKB'li bireylerin hastalıkla ilintili olmayan uyarıcılar söz konusu olduğunda da olaysal bellek performanslarında bir bozulma olduğunu göstermiştir.
- Ek olarak, OKB'li bireylerin olaysal bellek performanslarına bağlı üst bilişsel kararlarında ve bilgi işleme hızında bir sorun olduğuna işaret etmiştir.
- Bu bulgular OKB'li bireylerin olaysal bellek performanslarındaki bozulmanın gündelik hayattaki yansımalarına dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association (APA), 2013. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th ed. Washington, DC.
- Exner, C., Kohl, A., Zaudig, M., Längs, G., Lincoln, T. M., & Rief, W. (2009). Metacognition and episodic memory in obsessive-compulsive disorder. *Journal of Anxiety Disorders*, 23(5), 624-631.
- Savage, C. R., Deckersbach, T., Wilhelm, S., Rauch, S. L., Baer, L., Reid, T., & Jenike, M. A. (2000). Strategic processing and episodic memory impairment in obsessive compulsive disorder. *Neuropsychology*, 14(1), 141-151. <https://doi.org/10.1037/0894-4105.14.1.141>
- Tolin, D. F., Abramowitz, J. S., Brigidi, B. D., Amir, N., Street, G. P., & Foa, E. B. (2001). Memory and memory confidence in obsessive compulsive disorder. *Behaviour research and therapy*, 39(8), 913-927.
- Woods, C. M., Vevea, J. L., Chambless, D. L., & Bayen, U. J. (2002). Are Compulsive Checkers Impaired in Memory? A Meta-Analytic Review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 9(4), 353-366.